

УДК 94(477.83)“XX”

I-48

Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ

**ВИКОРИСТАННЯ РАДЯНСЬКИМИ
КАРАЛЬНО-РЕПРЕСИВНИМИ ОРГАНАМИ СПЕЦЗАСОБІВ
У БОРОТЬБИ ПРОТИ ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ
У КАРПАТСЬКОМУ КРАЇ ОУН
(1945 – 1954)**

У статті вперше комплексно на основі невідомих та маловідомих документів розглянуто низку спеціальних засобів, які використовували репресивні органи у боротьбі із визвольним рухом у Карпатському краї ОУН. Наводяться найбільш характерні приклади ефективного застосування спецзасобів, а також проведених завдяки цьому військово-чекістських операцій.

Ключові слова: *ОУН, визвольний рух, Карпатський край, спецзасоби, агентура, радіопристрій.*

Постановка проблеми. Упродовж останніх років історична наука в Україні збагатилася значною кількістю різноаспектних і об'єктивних досліджень українського визвольного руху 1940 – 1950-х рр. Проте окреслена проблематика й надалі немає однозначної оцінки. Більше того, продовжують з'являтися праці, в яких діяльність ОУН і УПА висвітлюється з позицій колишньої офіційної радянської історичної науки. Саме тому виникає необхідність вивчення специфіки національно-визвольної боротьби українського народу 1940 – 1950-х рр. на основі аналізу документально підтверджених фактів, а не зміфологізованих суджень. При цьому постає завдання осмислення не лише особливостей організації та діяльності визвольного руху, а й механізмів і засобів (зокрема спеціальних) боротьби радянських спецорганів з українським підпіллям.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Доцільно зауважити: дослідники приділили значну увагу боротьбі радянського карально-репресивного апарату проти ОУН і УПА. У цьому контексті слід виокремити праці І. Біласа, Г. Биструхіна, Д. Веденєєва, А. Кентія, Ю. Киричука, А. Русначенка, В. Сергійчука та ін. [1], [2], [4], [5], [6], [9], [10]. Одним із найновіших досліджень, присвячених використанню допоміжних засобів у боротьбі із підпіллям, є робота О. Іщука [3]. Але досі немає окремого комплексного дослідження проблеми використання спеціальних засобів у боротьбі з визвольним рухом на теренах Карпатського краю ОУН (колишні Дрогобицька, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька області).

Мета статті – вивчення особливостей використання радянськими карально-репресивними органами спецзасобів у боротьбі проти визвольного руху у Карпатському краї ОУН.

Радянське керівництво у 1944 – 1945 рр. недооцінювало масштабів розгортання визвольного руху і тому ставило за мету знищити його до певної дати. Як показали перші роки боротьби, ці сподівання були хибними. Спочатку радянська влада у боротьбі проти ОУН та УПА використовувала і покладалася на масштабні військові або так звані “військово-чекістські операції”, але дуже швидко зрозуміла, що досягти бажаного результату, застосовуючи лише ці форми, не вдасться. Практикувалася організація спецбоївок, спеціальних заходів із компрометації підпільників, використання службово-розшукових собак та ін. Тоді карально-репресивні органи вдалися до використання найрізноманітніших спеціальних засобів – технологічних, хімічних, бактеріологічних.

Одним із технічних спецзасобів, які використовувалися у боротьбі проти визвольного руху, були радіосигналізаційні апарати “Тривога”. Застосування їх у агентурно-оперативній роботі органами МДБ західних областей УРСР уможливило швидко і конспіративно здійснювати зв’язок із агентурою. Уміле застосування апаратів “Тривога” для сигналізації по радіо про появу підпільників надало суттєву допомогу чекістам у справі їхнього оперативного розшуку. Функціональні особливості цього апарату давали змогу конспіративно й без зволікань встановлювати апарат. Для цього підбиралися довірені агенти, у помешканні яких маскували пристрій “Тривога” (технічні можливості дозволяли його навіть

закопувати у землю). При появі націоналістів агенту достатньо було натиснути на кнопку і сигнал надходив у районний відділ МДБ. Отже, відразу відправлялася оперативно-військова група.

Радіосигналізаційну техніку почали широко використовувати в західних та окремих східних областях України з червня 1948 р. Упродовж 1948 – 1950 рр. через використання апаратів “Тривога” було виявлено та зліквідовано 136 керівників підпілля. Наприклад, у Станіславській (тепер Івано-Франківській) області чекісти виявили й знешкодили 69 провідників та учасників ОУН [VI, 66], [3, 154 – 155]. Цим пояснюється широке використання радіосигналізаційної апаратури. Лише на території Солотвинського району 1948 р. було розміщено 28 радіосигналізаційних апаратів “Тривога” (тобто близько 2 на село) [8, 33]. Результативність використання радіосигналізаційної техніки відбувалася зі змінним успіхом. Наприклад, в УМДБ Станіславської області у 1949 р. було реалізовано 10 радіосигналів про появу підпільників, а в 1950 р. – лише один [3, 161].

У пізніше роки радіосигналізаційну апаратуру “Тривога” в оперативних заходах Управління 2-Н МДБ УРСР продовжували активно використовувати. Так, станом на 14 січня 1951 р. УМДБ Станіславської області провела 182 установки радіосигналізаційних апаратів “Тривога”, з яких було прийнято 23 радіосигнали про появу підпільників, реалізовано 10, що дало змогу захопити і ліквідувати 69 підпільників (на 1 січня 1951 р. діяли 6 апаратів); відповідно УМДБ Львівської області 282/51/11/28/42; у Дрогобицькій 131/25/5/6/11; у Тернопільській 171/24/3/10/7; Рівненській 190/30/5/9/13; Волинській 94/17/9/10/2; Чернівецькій 15/2/1/2/1; Закарпатській 9/1/1/1/1; УМДБ східних областей 75/6/1/1/3. Усього проведено 1 169 установок радіосигналізаційних апаратів “Тривога”, з яких було прийнято 186 радіосигналів про появу підпільників, реалізовано 52, що дало змогу захопити і ліквідувати 136 підпільників (на 1 січня 1951 р. діяли 87 апаратів) [VI, 71], [3, 156 – 157].

Радіосигналізаційні засоби продовжували встановлювати і в наступні роки. Так, група радіозв’язку на чолі із начальником групи відділу 2-Н УМДБ Дрогобицької області, старшим технік-лейтенантом державної безпеки Бурим, виділила 38 радіоапаратів “Тривога” для встановлення із 1 січня до 20 листопада 1952 р. [III, 169 – 170].

Водночас у використанні радіосигналізаційної техніки були недоліки, які зумовлювалися тим, що керівники на місцях, недооцінюючи можливостей апаратів, побоювалися відповідальності за втрату апарата чи розконспірацію принципів його діяльності. Через це у відділах, де керівник займав таку позицію, оперативники дотримувалися такої ж думки. Так, в УМЛБ Станіславської області станом на 1 січня 1951 р. із 40 наявних у резерві апаратів “Тривога” було встановлено лише 6, з них у грудні 1949 р. – три. Протягом шести місяців 1950 р. у Дрогобицькій області приблизно 70 апаратів “стояли безрезультатно” [3, 161]. Із 6 випадків застосування апаратів “Тривога” лише в одному випадку (Галицький РВ МДБ) було ліквідовано 3 підпільників. В інших ситуаціях використання апаратів “Тривога” результатів не давало. При цьому йшлося не про технічні недоліки, а про відсутність належної реакції РВ МДБ щодо негайної відправки оперативно-військових груп за викликами агентури [IV, 25].

Проблеми із використанням технічних апаратів зумовлювалися також і віддаленістю окремих населених пунктів від районних і міських центрів. Відтак час між отриманням сигналу і прибуттям на місце тривав кілька годин, що давало змогу підпільникам відійти із населеного пункту. Так, Болехівським РВ МДБ у період із 30 березня до 6 квітня були прийняті від агентури три сигнали, однак у всіх випадках оперативно-військова група (далі – ОВГ) відправлялася через 1 – 2 години після отримання сигналу і до її прибуття підпільники із населених пунктів виходили [IV, 24]. У 1949 р. було зареєстровано 75 випадків запізнення з виїздами за радіосигналами чекістсько-військових груп на місця події. У результаті цього понад 200 підпільників змогли втекти [3, 159]. Констатувалося, що у багатьох РВ МДБ оперативний склад через відсутність “чекістської культури” у роботі і винахідливості недооцінював значення апаратів “Тривога” і відносився до техніки скептично. Приміром, начальник Перегінського РВ МДБ майор Огорелішев щодо застосування ним апаратів “Тривога” заявив: “Заберіть цю техніку! Вона мені не потрібна, я бандитів поб’ю і без неї” [IV, 25].

Удосконалюючи роботу технічних засобів, управління 2-Н МДБ УРСР своїми оперативно-технічними силами у травні 1948 р. розробило схему сигналізаційного радіопристрою автоматичної

дії “Метео” [I, 88]. Призначення приладу “Метео” полягало у передачі агентом по радіо встановленого сигналу про місцеперебування підпільників чи виклику останнім оперативного працівника на зустріч для передачі важливої оперативної інформації. Приймач “ПК” слугував для прийому оперативним працівником сигналів від агента. Прилад “Метео” мав мінімальні габарити, що уможливило встановлювати і таємно маскувати його у квартирі, надвірних будівлях, криївках на дереві та інших місцях, зручних для агента. Включення приладу для автоматичної передачі чи умовних сигналів проводилося на відстані до сотні і більше метрів із допомогою простого замикання агентом кінців двох добре замаскованих дистанційних провідників, які йшли від приладу “Метео”. За об’ємом він був невеликим (розміром з настільний телефонний апарат), а тому міг бути ретельно захований у будь-якому місці або навіть закопаний у землю. Радіус проходження сигналів міг бути збільшений або зменшений залежно від того, на якій відстані перебував агент із пристроєм від приймального посту (сягала 500 км.). Для прийому радіосигналів було сконструйовано примітивний радіоприймач. Ним міг користуватися кожний оперативний працівник, який пройшов короткотермінову підготовку. Поряд з цим для передавальних цілей могли застосовуватися звичайні радіоприймачі. Встановлення радіоприймача “Метео” займало 25 – 30 хв., а на його зняття необхідно було 8 – 10 хв. [I, 89].

Ще одним доволі поширеним спеціальним засобом у боротьбі проти ОУН і УПА стали службово-пошукові собаки. Так, у західних областях чекістсько-військовими групами органів МДБ протягом 1949 р. використовувалися 444 службово-пошукові собаки, зокрема, у Дрогобицькій області – 63, Львівській – 91, Тернопільській – 69, Рівненській – 68, Станіславській – 119, Волинській – 34. З них у Карпатському краї ОУН – 182 службово-пошукові собаки. За час з 1 січня до 1 травня 1949 р. у результаті застосування службово-розшукових собак було ліквідовано 52 підпільників (7 захоплено, 32 вбито, 23 заарештовано) [VI, 60]. Так, у Дрогобицькій області 1 березня 1949 р. військова група “2 сб 91 сп” з інструктором службових собак Мельниковим і пошуковим собакою “Дінка” проводила операцію з розшуку підпільників у лісовому масиві Старосамбірського р-ну. Незабаром собака знайшов криївку, в якій перебувало 11 підпільників. На пропозицію здатися

підпільники відкрили вогонь, але в бою 10 з них загинули, а один був захоплений. Унаслідок застосування цього собаки був повністю ліквідований надрайонний провід [VI, 61].

Оскільки використання службово-розшукових собак становило серйозну небезпеку, підпільники розробили рекомендації щодо поведінки у випадку використання при розшуку собак. Так, для того, щоб збити собаку зі сліду, націоналісти посипали сліди перцем, змащували підосиви взуття бензином, ацетоном й іншими засобами, які мали різкі запахи. При безпосередньому зіткненні з чекістсько-військовими групами, які використовували розшукових собак, повстанці намагалися їх одразу ліквідувати [3, 135, 137].

Відповідно до рекомендацій ЦК КП(б)У щодо проведення оперативних заходів для ліквідації українського підпілля, органи НКВС широко практикували використання так званих “приманок” (використовували цінні речі, продовольчі товари, агентів, рідше радянських чиновників) [VI, 125 – 126]. Починаючи із грудня 1945 р., Управління по боротьбі з підпіллям НКВС УРСР випускався раз що п'ять днів огляд проведених органами НКВС комбінацій, які заслуговували на увагу, а також їх використовували для обміну досвідом між УНКВС західних областей в організації боротьби із оунівським підпіллям. Із такими оглядами всіх начальників і оперативний склад ОББ РВ НКВС потрібно було знайомити під розписку. На це вказував народний комісар внутрішніх справ УРСР генерал-лейтенант Рясний 6 грудня 1945 р. Такі заходи практикувалися у цілому Карпатському краї. Так, у сільпо с. Ісаків Тлумацького району Івано-Франківської області 14 грудня було завезено значну кількість промислових товарів, продуктів та організовано засідку. У ніч на 15 грудня на неї вийшла боївка “Карася”, яка намагалася здійснити пограбування магазину, але наштовхнулася на засідку; під час бою загинуло два підпільника [IX, 26]. Примітно, що ті, хто усвідомлював роль “живих приманок”, часто відмовлялися брати участь в операціях. За це до них застосовувалися санкції. До речі, матеріали спецорганів наводили десятки прикладів успішно організованих і проведених засідок із використанням приманок [IX, 34 – 35]. Проте застосування “приманок” мало свої недоліки. Так, у Станіславській області із проведених 162 приманок, 144 були безрезультатні [X, 4 – 5].

Паралельно з наведеними вище спецзасобами для захоплення підпільників живими застосовували снодійні препарати. Обставини і завдання у боротьбі із націоналістами у західних областях УРСР змінювалися. Адже потрібно було не лише фізично знищити максимальну кількість повстанців, а й захоплювати у полон особливо важливих осіб. Перші спроби вести боротьбу з підпіллям за допомогою спецзасобів використовувалися під час “великої блокади”. Для боротьби з підпільниками ОУН і УПА співробітники МДБ УРСР застосовували спеціальні хімічні засоби, які уможлилювали отруїти або ввести у сплячий стан підпільника. Одним із них був засіб “Нептун” (майже немав запаху та смаку, розроблений в одній із відомчих лабораторій МДБ СРСР), який надійні агенти підсипали в їжу. Про хімічний склад цієї рідини достеменно не відомо (можливо, це скополамін: викликає галюцинації і сухість у роті, використовувався під час допитів). Споживши отрути, через 5 – 6 хвилин мліли кінцівки, людина втрачала контроль над собою, здатність пересуватися або ж засинала на 6 – 8 годин. Після пробудження свідомість близько години залишалася затьмареною, мучили сильна спрага і головний біль. Це вважалося зручним моментом для проведення “активного допиту” [3, 146].

Досить часто (особливо на початкових етапах) спецоргани проводили комбіновані операції для знищення керівників. Так, чекістам вдалося підсадити інформатора “Кобзар” до санітарки Станіславівського надрайонного проводу ОУН Марії Духович-“Ольги” [V, 9], [II, 43]. 12 жовтня до інформатора з’явилася зв’язкова із естафетою від “Ольги” (попросила придбати для провідника Карпатського краю ОУН Я. Мельника-“Роберта” медикаменти, оскільки він захворів на запалення легень). Інформатор за власною ініціативою ввів значну дозу стрихніна у порошок кальцеума і тонофосфона для того, щоб отруїти “Роберта”. Розрахунок був на те, що отруєння за допомогою цих препаратів відбудеться не одразу, а приблизно через 4 – 5 дні. За повідомленням зв’язкової “Ольги”, яка пізніше відвідала інформатора “Кобзаря” 4 листопада 1945 р., чекістам стало відомо, що медикаменти із введеною дозою стрихніна “Ольгою” отримані і “Роберт” їх прийняв. За даними тієї ж зв’язкової, після прийняття ліків стан здоров’я “Роберта” різко погіршився [V, 11]. При особистих зустрічах і

через зв'язки “у темну” чекісти, використовуючи “Ольгу” з розробки оунівського підпілля, основну ставку робили на те, щоб вона повністю довірилася “Кобзарю” і почала направляти до лікарні на лікування керівних працівників ОУН, яких чекісти при відповідних комбінаціях могли арештовувати. Крім цього, чекісти мали намір через “Ольгу” вийти на розробку “Роберта” та інших важливих оунівців із метою встановлення місць їх перебування, захоплення чи ліквідації [V, 12].

Підпілля добре знало про те, що чекісти розробили спеціальні отруйні засоби, які вручали своїм інформаторам та агентам із завданням отруювати і захоплювати націоналістів живцем. Знали й про те, що на чорному ринку масово під виглядом вакцини продавалися препарати зі збудниками різних інфекцій. Із в'язниць були звільнені інфекційно хворі особи для поширення захворювань серед повстанців [7, 163]. У зв'язку із цим Служба безпеки ОУН розробила спеціальну інструкцію “Про снодійні засоби” щодо запобігання отруєнню підпільників. Інструкція датована серпнем 1951 р. З нею ознайолювали усіх підпільників, щоб упровадити в життя. Автором інструкції був підпільник “Т-48” (імовірно, це окружний референт СБ Коломиїщини Роман Тучак-“Клим”) [8, 35 – 36]. Водночас у підпіллі була розроблена спеціальна “Пересторога” про способи і форми використання МДБ отруйних речовин і детальними рекомендаціями як уберегтися від цього [VII, 318].

На початку 1950-х рр. фахівці радянських спецслужб розробили спеціальний снодійний газ миттєвої дії “Тайфун”, який містився в ручних балонах і вводився у вентиляційні отвори криївок через гнучкий шланг. Недоліком його було те, що під час застосування відбувався гучний хлопок і підпільники могли встигнути покінчити життя самогубством [2, 299].

Іншим спецзасобом стало поширення венеричних та інших недуг. У всіх західних областях України більшовицькі частини перетворилися в розсадники вензахворювань, яких до цього часу в регіоні майже не було. У Нижньоустрицькому районі Дрогобицької області внаслідок квартирування частин НКВС у кожному селі з'явилося 10 – 20 венерично хворих жінок. У селі Держів Миколаївського району 22 травня 1946 р. повстанці ввіймали венерично хворого розвідника, який зізнався, що мав завдання

заражувати у в'язницях заарештованих дівчат. Він "діяв" у тюрмах райцентрів Рудки, Комарно, Мединичі, Пустомити, Щирець і Миколаїв" [11, 198 – 199]. Такий спеціальний метод боротьби (поширення венеричних хвороб) із визвольним рухом був поширений у цілому Карпатському краї ОУН [VIII, 139].

За інформацією дослідника історії спецслужб Д. Веденєєва, важливе місце в антиповстанських оперативно-розшукових заходах радянських спецслужб відводилося експертно-криміналістичним дослідженням. 20 лютого 1945 р., згідно з наказом НКДБ СРСР № 00100, а на його підставі наказом НКДБ УРСР від 12 жовтня 1945 р., кабінети експертизи документів було запроваджено у Києві, Харкові, Львові, Одесі, Дніпропетровську (загалом в УРСР їх було 12). Відповідно до рішення ЦК ВКП(б) від 4 травня 1946 р. у структурі МДБ СРСР запроваджено відділи "В" (перлюстрація документів) та "Д" (експертиза й виготовлення документів). До початку 1950-х рр. вже існувало 46 кабінетів експертизи документів. Технічні можливості згаданих кабінетів активно використовували радянські спецслужби для експертизи почерків керівників підпілля, а також з оперативною метою підроблення документів, бофонів, агітації для легендарних боївок і проводів. Для компрометації керівників підпілля розроблялися спеціальні фотоколажі [2, 300]. Для ефективної підробки кореспонденції спеціалісти вивчали особливості західноукраїнських говорів, методи шифрування. Такий напрям роботи уможлилював за допомогою цього компрометувати окремих підпільників, що, безумовно, призводило до їхнього знищення [8, 25].

Висновки. Карально-репресивна система у боротьбі проти визвольного руху загалом і у Карпатському краї ОУН зокрема масово використовувала цілу низку спеціальних засобів (радіо-сигналізаційні апарати, службово-розшукові собаки, "приманки", снодійні препарати, отруйні засоби, компрометації, поширення венеричних та інших хворіб). Поступово ці засоби вдосконалювалися. На початкових етапах боротьби основним завданням, яке ставив карально-репресивний апарат, було фізичне знищення членів ОУН та УПА. Згодом увага акцентувалася на захопленні підпільників живцем з метою подальшого їхнього використання у ліквідації визвольного руху в Україні та для оперативних "ігор" із націоналістичними закордонними центрами.

Перспективним напрямом дослідження є вивчення особливостей використання спеціальних засобів на теренах Львівського і Подільського країв ОУН.

Джерела та література

- I. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 34 (1953). – Спр. 2.
- II. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 75 (1953). – Спр. 8.
- III. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 99. – Спр. 2. – Т. 6.
- IV. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 99 (1954). – Спр. 8. – Т. 8.
- V. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 2.
- VI. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 90.
- VII. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 29.
- VIII. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 73.
- IX. ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 6. – Спр. 44.
- X. ДАІФО. – Ф. 1-П. – Оп. 1. – Спр. 393.

1. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917 – 1953. Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз у 2 книгах / Іван Білас. – К. : Либідь ; Військо України, 1994. – Книга перша. – 432 с.

2. Веденєєв Д. Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945 – 1980-ті роки : монографія / Д. Веденєєв, Г. Биструхін. – К. : К.І.С., 2007. – 568 с.

3. Ішук О. Застосування радянськими спецслужбами допоміжних засобів у боротьбі з підпіллям ОУН та УПА / Олександр Ішук, Наталія Ніколаєва // Український визвольний рух. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху, 2008. – Збірник 12. – С. 134 – 163.

4. Кентій А. Нарис боротьби ОУН-УПА в Україні (1946 – 1956 рр.) / А. Кентій. – К. : Інститут історії України НАН України, 1999. – 111 с.

5. Кентій А. Українська повстанська армія в 1944 – 1945 рр. / А. Кентій. – К. : Інститут історії України НАН України, 1999. – 220 с.

6. Киричук Ю. Український національний рух 40 – 50-х років ХХ століття: ідеологія та практика / Юрій Киричук. – Львів : Добра справа, 2003. – 464 с.

7. Літопис Української Повстанської Армії. Том 9 : Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріали / [ред.-кол. Євген Штендера, Петро Потічний]. Книга друга : 1946 – 1948. – Торонто : Видавництво “Літопис УПА”, 1982. – 520 с.

8. Проданик Д. Шлях боротьби Василя Сенчака-“Ворона” / Дмитро Проданик. – Торонто – Львів : Видавництво “Літопис УПА”, 2011. – Кн. 15. – 128 с. – (Серія “Події і люди”).

9. Русначенко А. Народ збурений : Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940 – 50-х роках / Анатолій Русначенко. – К. : Університетське видавництво “Пульсари”, 2002. – 519 с.

10. Сергійчук В. Український здвиг : Прикарпаття. 1939 – 1955 рр. / Володимир Сергійчук. – К. : Українська Видавнича Спілка, 2005. – 840 с.

11. УГВР в світлі постанов Великого Збору та інших документів з діяльності 1944 – 1951 рр. – [Б. м.] : Видання Закордонних частин ОУН, 1956. – 356 с.

Ильницький Василь. Использование советскими карательно-репрессивными органами спецсредств в борьбе против освободительного движения в Карпатском крае ОУН (1945 – 1954). В статье впервые комплексно на основе неизвестных и малоизвестных документов рассмотрен ряд специальных средств, которые использовали репрессивные органы в борьбе с освободительным движением в Карпатском крае ОУН. Приводятся наиболее характерные примеры эффективного применения спецсредств, а также проведенных благодаря этому военно-чекистских операций.

Ключевые слова: ОУН, освободительное движение, Карпатский край, спецсредства, агентура, радиоустройство.

Пnytskyi Vasyi'. Using by Soviet punitive and repressive authorities of special devices in the fight against the liberation movement of the OUN in the Carpathian region (1945 – 1954). For the first times, on the basis of unknown and obscure documents, a series of special means that were used by repressive authorities in the fight against the liberation movement in the Carpathian region OUN have been considered. The author gives the most typical examples of the effective use of special means, as well military and KGB operations held due to them.

Key words: OUN liberation movement, the Carpathian region, special devices, agents, radio unit.